

E- AVRUPA VE TÜRKİYE'DE BU KONUDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Gazi Üniversitesi
Türkiye-AB İlişkileri Bölümü
Mikro Bilgi Kayıt ve Dağıtım AŞ.
banu.akin@mikrobilgi.com.tr

ÖZET

Çağımız bilgi çağı. Günümüzde enformasyon ve İletişim Teknolojilerinde devrim niteliğinde yenilikler olmuştur. Bunlar, mikroelektronik temelli bilgisayar, telekomunikasyon, ve ağ teknolojileridir. Bu devrim, dünyanın her yerinde milyonlarca insanın iş, yaşam ve ekonomisinde yeniden yapılanmalara neden olmuştur. Bilgiye dayalı ekonomi ve bilgi yönetimi kavramları ortaya çıkmıştır. Tüm bu değişmelere paralel olarak, Avrupa Birliği bu gelişmelere ayak uydurabilmek, internetin yarattığı fırsatlardan olabildiğince yararlanmak ve ABD, Japonya gibi rakip ülkelerin gerisinde kalmamak için 1999 yılından itibaren E-Avrupa Eylem planına başlatmıştır. Bu bildiri e-Avrupa'nın tarihsel süreci, amaç ve hedefleri incelenecektir. Ayrıca ülkemizde bu alanda yapılan uyumlaştırma çalışmalarına ve karşılıklı muhtemel engellerle çözüm önerilerine değinilecektir.

ABSTRACT

Our time is information time. At present days, it has occurred some innovations as a revolution on information and communication technologies. These are computer technologies based on microelectronic, telecommunication and network technologies. This revolution has caused renovations on works, lives and economies of millions of the people over the world. However, it has appeared economics based on information and management of information. As the effect of all these developments, European Union(EU) got started E-Europe Action Plan since 1999 for keeping in step with these developments, for

making good use of the opportunities as possible created by internet and for not being stayed behind rival countries as USA, Japan. In these report, the historical process, the aims and the targets of e-Europe will be researched. Also, it will be pointed out the works made on this field in our country, possible obstacles faced and solution advices.

Anahtar Kelimeler: e-Avrupa, e-Türkiye, Uyumlaştırma, Bilgi Toplumu

1. GİRİŞ

İlk Elektronik Bilgisayar 1939'da J. Atanasoff ve C. Berry tarafından icad edilmiş, Modern bilgisayarın, yani hafızada depolama özelliğine sahip bilgisayarın mucitleri ise bunun ilkelerini birbirinden bağımsız olarak 1945'de ortaya koyan matematikçi Alan Turing ve matematiksel fizikçi J. Von Neuman. Atanasoff-Clifford Bilgisayarı 15 saniyede bir işlem yapabiliyormuş, günümüzde saniyedeki işlem sayısı milyarlarla ölçülüyor. İnternet'in öncüsü olan ağ ARPAnet bir ABD - Savunma Bakanlığı Geliştirme Projesi sonucu 1969'da kullanıma açılmış. İlk elektronik posta 1971'de gönderilmiş. Modern İnternetin kuruluşu olarak CERN'deki bir fizikçi olan T. Barnes – Lee'nin World Wide Web'i geliştirdiği tarih olan 1992 kabul ediliyor¹.

Avrupa, Web'in keşfedildiği yer. Aslında internet'i bir ikinci sanayi devrimi olarak görebiliriz. Avrupa, 1994 Bangemann Raporu ile internet teknolojilerini kullanmak

1

ve günlük yaşama uyarlamakta ciddi bir başlangıç yaptı. Ama, Orta ve Güney Avrupa'nın Telekom tekelleri nedeniyle, internette önemli ölçüde geri kaldı. Teknolojiyi yaratan her ne kadar Avrupa da olsa, onu bu kadar yaygınlaşmasını sağlayan, bu kadar fazla halk kitlelerine ulaştırabilen Amerika oldu. Japonya da geriden gelmenin avantajıyla bu konuda çok ileriye gitti. İşte Avrupa Birliği, birazda Amerika ve Japonya'nın gerisinde kalmanın yarattığı endişelerle, 1999 aralığında Helsinki'de, Türkiye'yi adaylık listesine eklerken, bir yandan da e-Avrupa girişimini başlattı. E-Avrupa, "İnternet ve Bilişim Teknolojilerindeki Gelişmenin", sanayi toplumundan daha önemli bir değişimi temsil ettiğini tespitinden hareketle Avrupa'yı, bu teknolojilerle dünyadaki konumunu sağlamlaştırmaya yönelik siyasal bir girişimdir. "Her bireyi, evi, okulu, işyerini ve devlet dairesini internete taşımak" sloganı ile i) ucuz, güvenli ve kolay internet, ii) kitlelere bu teknoloji kültürünü vermek, iii) İnternet kullanımını yaygınlaştırmak ve sosyal dengeleri korumak ana hedefleri arasındadır. e-Avrupa, bu değişimi bir olanak olarak gören ve Avrupa'yı bu değişime hazırlayan, değişimi hızlandırmayı amaçlayan bir girişimdir.²

2. BÖLÜM

Komisyon tarafından 1999'da E-Avrupa girişimini kabul edilmesinin ardından çalışmalar aralıksız devam etti ve Lizbon'daki Avrupa Birliği Zirvesinde, 23-24 Mart 2000 tarihlerinde de bu konuyla ilgili olarak bir gelişim raporu sunuldu; Konsey toplantısına katılan devlet ve hükümet başkanları, hedefler ve tarihler konusunda bir kararlılık bildirdiler. 24 Mayıs 2000'de Avrupa Komisyonu tarafından bir taslak eylem planı kabul edildi, "E-Avrupa Eylem Planı" diye bahsedilen eylem planının ilk taslağı buydu. Lizbon'daki Avrupa

Konseyi toplantısında, 15 üye ülkenin Hükümet ve Devlet Başkanları iddialı bir hedef ortaya koymuşlar ve Avrupa'nın, on yıl içinde, dünyanın en dinamik ve rekabet gücüne sahip, bilgiye dayalı ekonomisi hâline gelmesini öngörmüşler; bunun için, özellikle İnternet'in yarattığı fırsatlardan yararlanılması gerektiğini vurgulamışlardı. Feira'da yapılan Avrupa Birliği Zirvesinde, 19-20 Haziran 2000'de de bu taslak tartışıldı ve eylem planı olarak kabul edildi.

AB liderleri tarafından Haziran 2000'deki Feira zirvesinde uygun bulunan Eylem Planı 2002, üç temel amaca yöneliktir:³

- Daha ucuz, daha hızlı ve güvenli İnternet: a) İnternet'e daha ucuz ve hızlı bağlanma; b) Araştırmacılar ve öğrenciler için daha hızlı İnternet; c) Güvenli ağlar ve akıllı kartlar.
- İnsanlara ve niteliklere yatırım: a) Dijital çağda Avrupa gençliği; b) Bilgi ekonomisinde çalışmak; c) Bilgi ekonomisine herkesin katılımı.
- İnternet kullanımının teşviki: a) e-Ticaretin ivme kazanması; b) Elektronik devlet: Kamu hizmetlerine elektronik erişim; c) Elektronik sağlık; d) Global ağlar için Avrupa dijital içeriği; e) Akıllı taşıma sistemleri.

Kamu kesiminde verimliliği arttırmak için iç örgütlenmelerin ve kurumlar arasındaki elektronik iletişimin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, tüm AB kurumlarının, bilgi teknolojilerinin kullanımı ile verimliliğin, açıklığın ve Avrupa vatandaşlarına kaliteli hizmet sunulmasının öncüsü olmaları beklenmekteydi. Bu program dahilinde, Üye

³ "eEurope 2002: An Information Society For All", Action Plan prepared by the Council and the European Commission for the Feira European Council, 19-20 June 2000, http://www.europa.eu.int/information_society/eeurope/action_plan/pdf/actionplan_en.pdf

² http://vizyon.cpm.com.tr/sayi49/eturkiye_masali.htm

Devletler ve Avrupa Komisyonunun işbirliği ile, kamu hizmetlerinde tüm Birlik çapında ortak uygulamaların yapılabilmesi için IDA (Yönetimler arası Veri Değişimi) Programı yürürlüğe konmuştur. Ayrıca Komisyon, kendi bünyesindeki reform hareketi dâhilinde, dijital teknolojileri daha iyi kullanabilmek için, prosedürlerini gözden geçirecektir⁴.

Bu bağlamda, e-Avrupa 2002 Eylem Planı, yasal, idari, kültürel, çevre ile ilgili ve trafik alanındaki tüm temel kamu verilerinin elektronik ortama taşınmasını; Üye Devletlerin, tüm vatandaşların başlıca kamu hizmetlerine elektronik erişimlerini sağlamalarını; işletmeler için basitleştirilmiş elektronik idari prosedürlerin uygulanmasını; Birlik düzeyindekiler de dahil olmak üzere, kamu kesimi ile ilgili bilgilerin koordinasyonunun geliştirilmesini; e-Devlet uygulamalarındaki deneyimlerin Birlik çapında paylaşılmasını; Avrupa Komisyonu ile yapılan tüm temel mali işlemlerin elektronik ortamda da gerçekleştirilebilmesini; ve, kamu kesiminde elektronik imza kullanımının yaygınlaştırılmasını benimsemiştir⁵.

Lizbon Zirvesinde AB liderleri, gelecekteki rekabet edebilirliğin “e-Öğrenme” ve yaşam boyu mesleki eğitim dahil yeni eğitim politikalarına dayandığı gerçeğini kabul etmişlerdir. “E-Avrupa” programı işte bu noktada başlamaktadır. Bu program eğitim ve mesleki eğitim sistemlerinin modernleştirmede milli çabaların eşgüdümünü sağlamaktadır. Buradaki amaç okulu bitirenlerin tamamının bilgisayar kullanabilmesini ve çalışanların işyerlerindeki İnternet imkanlarını

kullanabilmesini sağlayacak yaşam boyu öğrenim hakkını garantiye almaktır.

Feira zirvesiyle hemen eş zamanlı Varşova’da toplanan (11-12 Mayıs 2000) Avrupa Bakanlar Konferansı’nda, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri de, Lizbon’da Avrupa için ortaya konan stratejik hedefi benimsediklerini açıklamışlar ve bu hedefe üye ülkelerle birlikte ulaşabilmek için, “e-Avrupa benzeri bir Eylem Plânı” yürürlüğe koyma kararı almışlardı. 2001 Şubat’ında, Avrupa Komisyonu, Kıbrıs ve Malta ile birlikte Türkiye’yi de “e-Avrupa+ Eylem Plânı” adıyla anılan bu plâna katılmaya davet etti. Türkiye daveti kabul etti ve bu plana uyum sağlayıp gereklerini yerine getirmek üzere, 2001 sonlarında, Başbakanlık Müsteşarlığı’nın eşgüdümünde, Türkiye için bir eylem plânı hazırlama çalışmalarının başlatılmasıyla da, o zamanlar “e-Türkiye”, şimdilerde “e-Dönüşüm Türkiye” adıyla anılan proje serüveni başlamış oldu.

Başlatılan yeni proje e-Dönüşüm Türkiye Projesi’dir ve hedefi de 27 Şubat 2003 tarihli genelgede şöyle ortaya konmuştur: “Vatandaşlarımıza daha kaliteli ve hızlı kamu hizmeti sunabilmek amacıyla; katılımcı, şeffaf, etkin ve basit iş süreçlerine sahip olmayı ilke edinmiş bir devlet yapısı oluşturacak koşulların hazırlanması; bilgi ve iletişim teknolojileri politikaları ve mevzuatının öncelikle AB müktesebatı çerçevesinde gözden geçirilerek yeniden düzenlenmesi ve e-Avrupa+ kapsamında aday ülkeler için öngörülen eylem plânının ülkemize uyarlanmasıdır.”⁶ Ayrıca bu programın sekretaryasını yürütme görevi TÜBİTAK’a verilmiştir.

e-Avrupa+ adını verilen bu girişim, e-Avrupa’nın öncelikli amaçlarını ve hedeflerini yansıtmakta ve aday ülkelerin özel durumlarına yönelik eylemler de dahil olmak üzere aşağıdaki 4 ana başlıkta, 14 alt başlık ve 57 eylem maddesi içermektedir.

⁴ ÇAYHAN, E, ‘Avrupa Birliği’nde e-Devlet’, II.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Derbent:17-18 Mayıs 2003

⁵ ÇAYHAN, E, ‘Avrupa Birliği’nde e-Devlet’, II.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Derbent:17-18 Mayıs 2003

⁶ <http://www.inovasyon.org>

0. Bilgi toplumunun temel yapı taşlarını oluşturma çalışmalarının hızlandırılması

a) Herkes için uygun fiyatlı iletişim hizmetlerinin sağlanması

b) Bilgi toplumu ile ilgili mevzuata uyum ve uygulama

1. Daha ucuz, daha hızlı, daha güvenli internet

a) Daha ucuz ve daha hızlı internet erişimi

b) Araştırmacılar ve öğrenciler için daha hızlı internet

c) Güvenli ağlar ve akıllı kartlar

2. İnsan kaynağına yatırım

a) Avrupa gençliğinin sayısal çağa hazırlanması

b) Bilgi tabanlı ekonomide iş gücü

c) Bilgi tabanlı ekonomiye herkesin katılımı

3. İnternet kullanımının canlandırılması

a) e-ticaretin hızlandırılması

b) Elektronik devlet: Kamu hizmetlerine elektronik erişim

c) Çevrimiçi sağlık

d) Küresel ağlar için Avrupa sayısal içeriği

e) Akıllı ulaşım sistemleri

f) Çevrimiçi çevre⁷

3. BÖLÜM

Başbakanlık tarafından Kasım 2001 tarihinde başlatılan e-Türkiye çalışmaları ise, "e-Avrupa+"daki taahhütlerle birlikte bilgi toplumu olmak için çeşitli platformlarda gündeme getirilen faaliyetlerin bir bütün olarak, kamu kadar; vatandaş, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörü de yakından ilgilendiren ve birlikte çalışmayı gerektiren bir proje olarak görülmektedir. Proje kapsamının çok geniş olması nedeniyle, yapılacak işler;

- mevcut durumun tespiti,
- eğitim ve insan kaynakları,
- teknik ve hukuki alt yapının sağlanması,
- standartlar,
- güvenlik,
- e-ticaret,
- yatırım-planlama,
- arşiv ve dijital depolama,
- uluslararası izleme ve koordinasyon,
- Ar-Ge çalışmaları,
- e-Avrupa+ çerçevesindeki işlerin takibi ve koordinasyonu ile ulusal bilişim sanayiinin desteklenmesi için yapılması gerekenler, olarak özetlenebilir.

Yapılacak çalışmalarda, kamu ve özel ile sivil toplum kuruluşları ve akademik kesimin görüş, öneri ve katkılarıyla gereken stratejiler belirlenecek ve bu stratejilere göre hükümetçe saptanan politikaların uygulanması için ilgili bakanlıklar arasında işbirliği ve koordinasyon sağlanacaktır.

Sonuçta, Türkiye'nin bilgi ve bilgi teknolojilerine olan kısa, orta ve uzun vadeli ihtiyacı makro ölçekte belirlenecek, uygulama planları yapılacak, gerekli mevzuat değişiklikleri hazırlanacak, her vatandaşın,

her evin, her okulun ve her iş yerinin ve kamu yönetiminin gerekli bilgi alt yapısı, "Ulusal Bilgi Güvenliği" çerçevesinde sağlanarak, elektronik ticaret ve elektronik devlet gerçekleştirilecek, bilgi toplumu eğitimi için ilgili bakanlıklar ile ortak çalışmalar yapılacak, vatandaşa hizmet daha etkin hale getirilecek, vatandaşın gizlilik gerektirmeyen bilgilere elektronik ortamda ucuz ve kolay erişimi sağlanacak, kamu bilgisayar ağları oluşturularak bireylerin bu ağ üzerinden hizmet almaları desteklenecektir⁸.

e-Devlete geçişi sağlamak üzere çeşitli kamu kurum ve kuruluşları tarafından uygulanan vatandaş kimlik numaralama sistemindeki dağınık yapının giderilmesi amacıyla çıkarılan 2002/22 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile vatandaşlarla ilgili düzenlenecek tüm belgelerde MERNİS kapsamında verilen T.C. Kimlik Numarasının kullanılması öngörülmüştür. Aynı amaç doğrultusunda; vergi, vatandaşlık, sosyal güvenlik, vb. numaraların birleştirilmesine ilişkin bir tedbire Acil Eylem Planında da yer verilmiştir. Artık T.C. Kimlik numarasıyla girdiğimiz hemen tüm kurumsal web sitelerinden ihtiyacımız olan bilgilere (sınav sonuçları, kimlik bilgileri, evrak takibi vs.) ulaşılabilir.

2003 yılı Ocak ayında hayata geçirilen ve vatandaş kimlik bilgilerine tek ve benzersiz bir numara ile ulaşılmasını sağlayan MERNİS Projesinin yanı sıra Vergi Daireleri Otomasyonu Projesi (VEDOP), Gümrük İdaresinin Modernizasyonu Projesi (GİMOP), Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP), Polis Bilgisayar Ağı (POLNET), Saymanlık Otomasyonu Sistemi (Say2000i) ve Mevzuat Bilgi Sistemi halen sunulmakta olan ya da kısa zamanda sunulacak başlıca çevrimiçi kamu hizmeti uygulamalarıdır.

Dönüşüm Türkiye Projesi ve Kısa Dönem Eylem Planı çerçevesinde, kamuya

⁸ http://www.e-ticaret.gov.tr/etr_eavr/calismalar.htm

ait bilgi ve iletişim teknolojileri uygulamaları bütüncül bir yaklaşımla ele alınacaktır. Bu kapsamda, kamuya ait yatırım projeleri kurumlar arası koordinasyon ve bilgi paylaşımını esas alan bir anlayışla yürütülecektir.

Bu program çerçevesinde Bilgi toplumu stratejisi oluşturulacak, bilgi toplumunun gerektirdiği nitelikli insan kaynağı planlaması yapılacaktır. Ülkemizin yazılım alanında uluslar arası düzeyde mükemmellik merkezine dönüşümü yönünde politikalar belirlenecektir.

İnternet altyapısının ve kullanımının, e-Avrupa 2005 hedeflerine uygun olarak geniş bant erişimini de içerecek şekilde yaygınlaştırılması ve bilgi güvenliğinin sağlanması yönünde çalışmalar sürdürülecektir.

Sağlık bilgi yönetimi sisteminin oluşturulmasına yönelik olarak; başta hasta kayıtları olmak üzere, kullanılan sağlık ürünlerinin sınıflandırılması ve standardizasyonu ile klinik verinin kodlanması çalışmaları sürdürülecektir.

KOBİ 'lerde e-Ticaret ve e-İş bilincinin oluşturulması, şirketlerin İnternet üzerinden e-Ticarete hazırlık sürecinin kolaylaştırılması, ürün borsalarının geliştirilmesi, ortak e- Ticaret bilgi havuzu ve şirket sicil kayıt sisteminin oluşturulması, dış ticarete kullanılan bilgi ve belgelerin elektronik ortamda paylaşılmasına yönelik çalışmalar sürdürülecektir. Telekomünikasyon sektörünün hizmet yeteneğinin küresel düzeyde geliştirilmesi temel hedeftir. Bu hedef doğrultusunda; devletin düzenleyici rolü etkinleştirilerek rekabet ortamı geliştirilecek, ucuz, kaliteli hızlı ve güvenli hizmetler sunan, kullanıcıya seçim olanakları tanıyan piyasa yapısının oluşumu sağlanacaktır.

AB'nin telekomünikasyon alanındaki yeni düzenlemeler çerçevesinde yer alan direktiflere uyum sağlanacaktır.

Telekomünikasyon sektöründe rekabetin oluşumunu sağlamak üzere ikincil düzenlemeler tamamlanacaktır. Telekomünikasyon Kurumunun, sektörde rekabetin tesisine ve ekonomik etkinliğin artırılmasına ilişkin düzenlemeleri tamamlaması ve olası anlaşmazlık durumlarında etkin bir biçimde uzlaştırıcı rol oynaması esastır.

e-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planında yer verilen hukuki ve idari düzenlemeler gerçekleştirilecektir. e-Dönüşüm Türkiye Projesinin etkin koordinasyonu ve bilgi toplumuna dönüşüm sürecinin hızlandırılması amacıyla, yeni bir yapılanmaya gidilmeksizin mevcut kurumsal yapılar güçlendirilecektir. Posta hizmetlerinde AB ülkelerinin serbestleştirme çalışmaları dikkate alınarak gerekli yasal düzenleme çalışmaları başlatılacaktır. Ve daha buna benzer birçok konu bu projenin içinde yer almaktadır.

4. BÖLÜM

Avrupa Birliğinin e-Avrupa Projesi İnternet'in yalnızca Avrupa'da değil tüm dünyada gelecekteki ekonomik büyümede, istihdam yaratılmasında ve yaşam kalitesinin artırılmasında şart olduğu varsayımına dayanmaktadır. E-Avrupa'nın zorunlu olarak sebatkâr olması gerekmektedir. E-Avrupa, İnternet'in her yerde kullanımının yaygınlaşması için AB içinde yaşayan herkese ister bir bilgisayar ile, ister bir cep telefonu ile veya televizyonla uyumlu bir bilgisayarda yahut ta ister büroda, okulda veya evde olsun hızlı İnternet getirebilmeyi amaçlamaktadır.

2002 "e-Avrupa Karşılaştırma Raporu"na göre, 2000 Mart'ındaki %18'lik oran yükselerek 2002 yılının ortalarına kadar AB içerisindeki hanelerin %40'ı İnternet erişimine sahip olmuştur. Bu inanılmaz gelişme Avrupa'da aşağı yukarı, ABD'dekine eşit sayıda, 150 milyon web kullanıcısı olduğu anlamına gelmektedir. Tüm dünyadaki web kullanıcı sayısının 2005

yılında 550 milyona ulaştığı tahmin edilmektedir.⁹

AB liderleri tarafından Haziran 2002'deki Sevilla zirvesinde onaylanan Eylem Planı 2005'in uygulamasına yönelik önergeyi onayladı. Bu eylem planı iki grup çalışmadan oluşuyor. Birinci grup çalışma, servisler, uygulamalar ve içerik konularını kapsayan bütün çevrimiçi kamu hizmetleri ve e-iş uygulamalarından oluşuyor. İkinci grup ise geniş bant altyapı ve güvenlik hizmetlerini içeriyor.

AB'ye üye ülkeler için e-Avrupa, aday ülkeler içinse e-Avrupa+ olarak belirlenen program bütün ülkeler için e-Avrupa 2005 olarak yeni bir kimlik kazandı. Avrupa Birliği'nin 10 aday ülkenin 2004'te üye olacağı gerekçesiyle iki ayrı programı yürütmeyi gereksiz bularak bütün çalışmaları e-Avrupa 2005 altında toplamaya karar verdi. Bundan sonra bütün ülkeler çalışmalarını bu kapsamda yürüttüler.

Eylem planına göre, 2005 yılının sonu itibariyle bütün geniş bant bağlantılarının yapılması öngörülüyor. 2003 sonunda vatandaşlara ve kurumlara yönelik olarak bilgisayar sistem bileşimlerinin farklı ortamlarda işlevselliğin sağlandığı e-devlet servisleri sunulacağına ve 2004 sonunda, kamu hizmetlerinin bütün potansiyel geniş bant ağlarından erişilebilir şekilde verilmesi sağlanacağına değinilmiştir. Günümüzdeyse, bu geniş bant bağlantıları sayesinde bütün vatandaşlar kamu İnternet erişim noktalarına (Public İnternet Access Points - PIAP) kolayca erişebilmektedir.

Öte yandan üniversite öğrencilerinin öğrenme sürecini daha etkin kılmak amacıyla 2005 yılı sonuna kadar bütün öğrenciler için sanal yerleşkeler oluşturulması da öngörülüyor. Her iki plan kapsamlı bir bilgi toplumu yaratma amacı peşindedir; ancak,

⁹ APAN,A, AVRUPA BİRLİĞİ VE BİLGİ TOPLUMU, (E-AVRUPA 2005)

2000 yılından beri durum değişmiştir: bazı önlemler tamamlanmış ve yeni zorluklar ortaya çıkmıştır. Bu yüzden ikinci eylem planı AB'nin önceliklerini güncelleştirmiş ve süreçte ayarlama yapmıştır.

Son 20 yıldan fazla süredir, bilgi teknolojileri ve İnternet, şirketlerin iş yapma biçimini, öğrencilerin öğrenme biçimini, bilim adamlarının araştırmalarını yapma biçimini ve devletlerin vatandaşlarına hizmet sunma biçimini değiştirmiştir. AB'nin sağlık, eğitim, ticaret ve diğer tüm sahalarda vatandaşlarına İnternet ortamında hizmet vermeye başlaması bizim için önemli bir örnektir.

Bu eylem planındaki eylemlere ulaşabilmek, bunları gerçekleştirebilmek için aktörler belirlenmiş durumda. Bu aktörler; Avrupa Parlamentosu, Avrupa Konseyi, Avrupa Komisyonu, Avrupa Yatırım Bankası, üye ülkeler kamu sektörü, özel sektör standart organizasyonları, sosyal taraflar; yani Avrupa Birliği içerisinde bütün tarafların eşit söz hakkına sahip oldukları, herkesin erişimine açık olan, top yekûn bir değişimi ifade eden bir eylem planı. E-Avrupa'da bu nedenle olabildiğince fazla aktöre yer verilmiş durumda; herkesin belli alanlarda sorumlulukları var ve bunun bilincindedir.

Ancak, bu erişimin güvenliği nasıl olacaktır? Güvenlik açıkları riski İnternet erişimindeki patlamayla birlikte çoğalmıştır; Avrupa, bu durumda, kullanıcıları İnternet'e girmeye ve İnternet'i kullanmaya teşvikte başarılı olmak istiyorsa İnternet'te müşteri ve ticaret güvenliğini de sağlamak zorundadır.

Veri koruma ve gizlilik, müşteri güvenliğini sağlamaya eşit önemdedir. Elektronik iletişimi düzenleyen 1995 tarihli bir AB Yönergesi ve 1998 tarihli özel bir Yönerge (daha sonra değiştirildi) bireylerin yüksek derecede gizliliğini garanti altına almış ve AB içerisinde ve Üçüncü ülkelerde kişisel verilerin serbest dolaşımını benzer standartlarda sağlamıştır.

Ülkemizde Elektronik imzaya hukuksal geçerlilik sağlanması, elektronik

kayıtlara ispat gücü verilmesi, sertifika hizmet sağlayıcılarının faaliyetlerinin düzenlenmesi ve gerekli onay makamının oluşturulması için gerekli yasa; Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan taslağın son şekline kavuşturularak Başbakanlığa ve ardından TBMM'ne sunulması yasalaşma süreci tamamlanmıştır. Elle atılan imzayla aynı hukuki sonucu doğuracak güvenli elektronik imza yasa tasarısı 15 Ocak 2004 TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi. 22 Ocak'ta Cumhurbaşkanı tarafından onaylandı, 23 Ocak'ta resmi gazetede yayınlandı.

Yasa elektronik imzanın tanımını yapıyor, ticari alım satımlar dahil hukuki ve teknik uygulama alanlarını, elektronik sertifika hizmet sağlayıcılarının faaliyetlerini düzenliyor. Yasayla güvenli elektronik imzayla oluşturulan elektronik veriler, senet hükmünde kabul ediliyor. Kanunların resmi şekil şartı aradığı hukuki işlemler ve teminat sözleşmelerinde elektronik imza kullanılmayacak. Yasayla beraber, sertifikalarda sahtecilik yapanlara 2 yıldan 5 yıla kadar hapis ya da ağır para cezası uygulanacağı da karara bağlanmıştır.

Ülkemizde yaşanan problemlerin düzenlenmesi, vatandaşların devletle olan ilişkilerinin yeniden tanımlanması; kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasına bağlı gözükürken, bilgi çağının getirdiği değişim; tüm dünyada olduğu gibi bizde de yeniden yapılanma sürecini hızlandırıyor ve ülkenin önüne önemli bir fırsat olarak geliyor.

e-Dünya, e-Avrupa, e-Türkiye kavramlarının iyi tanımlanması ve iyi anlaşılması gerekirken, bu konuda ülkemizde değişik alanlarda yürütülen birbirinden bağımsız projeler ileride önemli problemleri de beraberinde getirecek. Bu problemlerin yaşanmaması için; e-Türkiye ve e-devlet projeleri tek merkezli ve organize olarak, e-Avrupa ile entegre bir şekilde yürütülmelidir. Sağlıklı veritabanı yönetim sistemleri oluşturulmalıdır. Bilgi ve veriler uluslararası yapıya uygun veri standartlarında

hazırlanmalıdır. Tüm kamu kurum ve kuruluşlarının ülke verilerinin paylaşımını sağlayabileceği bilgisayar ağı yapısı oluşturulmalıdır. Bilgi iletişimi ve paylaşımında veri güvenliği sağlanabilmelidir.

Bilgi üretimi, iletimi, yönetimi ve paylaşımı için oluşturulacak tüm yapı; yenilenebilir, gelişmeye açık ve tüm dünya uygulamaları ile uyum içinde olmalıdır. Bütün bunların gerçekleşmesiyle oluşacak sistem; ülkemizin yeniden yapılanmasında, gelişip kalkınmasında ve çağdaş bir ülke olmasında önemli bir unsur olacaktır.

5. BÖLÜM

e-Türkiye yapılanması süreçleri Türkiye'nin e-Avrupa'ya ilişkin kriterlerin tamamını 2006 yılında yerine getirmesi gerektiği belirtilirken, Avrupa Birliği'nin projeler için ayırdığı MEDA (Euro-Mediterranean Partnership) fonundan da yararlanabilmek için fonun bitiş tarihi olan 2006 yılı baz alındı. Ayrıca belirlenen hedefleri yerine getirebilmenin, sağlam ve güvenilir bir e-devletin oluşturulabilmenin; sürekli gelişmeyi esas alan katılımcı bir organizasyon ile hukuki altyapısı tamamlanmış, yazılım, donanım ve bilgi standardı sağlanmış, ileri boyutta tek bir Net kapısı üzerinden bilgi sunabilen bir yapılanma ile olabileceği düşünülüyor. Bu amaçla öngörülen KAMU-NET organizasyon yapısı bağlamında, AB ile eşgüdüm ve standardizasyon, Yazılım, donanım, iletişim ve veritabanı, Hukuk ve bilgi güvenliği komisyonları tarafından gerçekleştirilmesi planlanıyor. Türkiye'nin takvime bağladığı çalışmaların aşamalı olarak aşağıdaki şekilde büyük bir çoğunluğu gerçekleşmiştir. Kısaca göz atarsak;

ULAKBİM: Araştırma ağına öncelik verilecek, aday ülkelerdeki araştırmacıların ve öğrencilerin MEDA fonlarını kullanarak daha güçlü ağlardan yararlanmalarını sağlamak için ulusal araştırma ağlarının iyileştirilmesine yönelik çalışmayılacak (2002 sonuna kadar). Halen Türkiye'de bilimsel araştırmaların yapıldığı, öğretim

üyeleri, araştırmacılar ve öğrencilerden oluşan bir kitlenin bilgiye erişim için ULAKNET'i kullandığı hepimiz tarafından bilinmektedir.

MEB, YÖK, DTM, TÜBİTAK, TSE, Özel Sektör: Çevrimiçi işlemlerin genel güvenliği arttırılacak, bilgi altyapılarının birbirine bağımlılığı hakkında kamu/özel sektör işbirliği başlatılacak; ileri teknoloji suçları ve güvenliği konusunda taraflar eğitilecek, akıllı kartların birlikte çalışabilirliği ve güvenliği için temel spesifikasyonlar oluşturulacak, akıllı kartın yaygınlaşması için ortak bir strateji geliştirilip uygulanacak (2002 sonuna kadar).

UBAK, TELEKOMÜNİKASYON KURUMU (TK), RTÜK:

Telekomünikasyon sektörünün tam liberasyonu sağlanacak, Internet hizmetleri herkesin kolayca erişebileceği hale getirilecek, düzenlemeler tamamlanacak (2003 sonuna kadar).

DPT, GAP İdaresi, Hazine, Özel Sektör, TK: Başta az gelişmiş bölgeler olmak üzere bilgi toplumunun ve projelerin gelişmesinin desteklenmesine artan önem verilecek (2003 sonuna kadar).

DTM, ETKK, STÖ'ler, KOSGEB: Elektronik imzanın kullanımı ve karşılıklı tanınmasının yanı sıra e-ticaret için bir altyapı kurulması hızlandırılacak (2003 sonuna kadar).

Sağlık Bakanlığı, TT, Özel Sektör: Sağlık telematik altyapısı geliştirilecek, AB kamu sağlık ağlarına ve veritabanlarına bağlantı sağlanacak (2003 sonuna kadar).

MEB, YÖK, TBD: Temel bilgi teknolojileri konusunda bir Avrupa diplomasının yayılımı teşvik edilecek (2004 sonuna kadar).

Adalet Bakanlığı, DTM, ETKK, tüketici örgütleri, özel sektör, STÖ'ler: Tüketici grupları ve sanayi işbirliği içinde e-ticarete olan güven arttırılacak (2004 sonuna kadar).

UBAK, Bayındırlık Bakanlığı, KGM, TT, TK: Girişimler yaratılarak etkin kodlar desteklenecek; özellikle karayolu altyapısında akıllı ulaşım hizmetleri uygulaması için gelişim planları hazırlanacak (2004 sonuna kadar).

MEB, UBAK, TK, TT, TISSAD üzerinden destek hizmetlerine ve eğitsel kaynaklara

ulaşım sağlanacak. Bilgi ve haberleşme teknolojilerine dayanan yeni öğretim metotlarıyla okul müfredatları uyumlu hale getirilecek. Tüm okullar, öğrenciler ve öğretmenlerin İnternet'e erişimi sağlanacak (2006 sonuna kadar).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İş Kurumu, Meslek Odaları, STÖ'ler: Uzun dönemdir işsiz olanlara iş bulmayı kolaylaştıracak uygun BT eğitimleri verilecek (2006 sonuna kadar).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, UBAK, TK, Özürlüler İdaresi Başkanlığı, YÖK, Özel sektör: Özel gereksinimleri olan kişilerin bilgi teknolojilerine ulaşımı için "design for all" standartları geliştirilecek, bu konuda mükemmeliyet için ulusal merkezler ağının oluşturulması sağlanacak (2006 sonuna kadar).

Başbakanlık: Yasal, kültürel, çevresel ve trafik bilgilerini içeren kamu çevrimiçi verileri sağlanacak, temel kamu hizmetlerine çevrimiçi erişim sağlanacak, iş dünyası için basit çevrimiçi idari prosedürler sağlanacak, kamuda e-imza kullanımı desteklenecek, kamu ihalelerinin gerçekleştirileceği bir e-pazaryeri kurulacak (2006 sonuna kadar).

Tüm bu yapılan çalışmalar sonucunda çok önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bugün hemen hemen bir çok kamu kurumunun interaktif ortamda hizmet veren sitesi mevcuttur. Örneğin bugün emekli olmuş bir devlet memuru ilettiği evrağının son durumunu internet üzerinden takip edebilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, YÖK, DPT, Maliye Bakanlığı vb. bir çok kuruma ait hemen tüm bilgilere web adreslerinden ulaşılabilir. Ya da pasaport işlemleri için Emniyet Müdürlüğü'nün kendi sayfasından başvurular yapılabilmektedir. İşte tüm bu kolaylıkların temelinde e-Avrupa ile başlayıp, e-türkiye'ye dönüşen çalışmalar yer almaktadır.

e-Türkiye uygulamalarında karşılaşılan sorunlar E-devlet çalışmalarının beraberinde gelen sorunlar; yasal, teknik ve idari sorunlar olmak üzere üç başlık altında toplanabilir:

Yasal Sorunlar: Elektronik belgelerin devlet tarafından kabul edilmesi ve bu belgelerde kimlik kanıtlanması,

- . Sanal kurum kimliğinin tanımlanması
- . Kişisel bilgilerin mahremiyetinin sağlanması
- . Elektronik imzanın kabulü
- . İnternet ortamında işlenen suçlar
- . Tüketicinin korunması
- . Sözleşme hukuku ve devlet ihale mevzuatı
- . Kurumlar arası bilgi paylaşımında kural ve standartların ortaya çıkartılması
- . Giriřimcilięin desteklenmesi
- . Genel devlet politikasının ve stratejisinin olmaması
- . Kaynak israfı

Teknik Sorunlar: Bölge, şehir ve mahalleler arasında hizmete ulaşım için yeterli altyapının olmaması, hizmetten eşit düzeyde yararlanmayı olanaksız kılacaktır.

- . İlk yatırım maliyetinin yüksekliği
- . Gizlilięinin ve güvenlięin sağlanması
- . Bilgi paylaşımında belirli standartların oluşturulması
- . İletişim altyapısının yetersizliği
- . Ar-ge çalışmalarının desteklenmesi

İdari Sorunlar: Vatandaşların devletle olan ilişkilerinin tanımlanamaması,

- . Alışkanlıklar
- . Kalifiye personel ihtiyacı
- . Bilgi işlem merkezlerinin aktif çalışması ihtiyacı
- . Koordinasyon kurulunun oluşmaması
- . Kullanıcının gideri
- . Sisteme güven duyulması
- . Kamu hizmetlerinin standart bir bedelinin olmaması.¹⁰

AB ülkelerinde bilgi toplumu ile başbakanlık düzeyinde ilgileniliyor. İngiltere'de e-bakan, Danimarka'da Bilgi Teknoloji Bakanlığı, İtalya'da İnternet Bakanı var. E-Avrupa, internet yoluyla gerçekleştirilecek. Bunun için Telekom

10

özelleştirmeleri e-Avrupa'nın önkoşulu olarak görülüyor.¹¹

Eğitimden sağlığa, özürülerin internet kullanılabilirliğinden KOBİ'lere kadar geniş bir yelpazedeki e-Avrupa girişimine aday ülkeler içinde en son başvuran Türkiye oldu. e-Avrupa Eylem Planı'nı Türkiye eksiksiz uygulaysaydı, 2003 yılında tüm ilköğretim okullarının internet erişimi sağlanmış olacaktı. e-Avrupa araştırmacılar ve öğrenciler için daha hızlı internet demek. Projenin 20 milyon dolarlık maliyetinin bütçelendirilmediği belirtiliyor. Oysa plana göre 2005 yılında Türkiye'deki tüm okulların internet bağlantısının tamamlanmış olması gerekiyordu bu hedef henüz tamamlanamasa da büyük ilerlemeler sağlanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2006 Ocak ayı içerisinde birçok firmanın desteğiyle hazırladığı 'Bilgisayarlı Eğitime Destek Kampanyası' büyük ilgi gördü. Proje şu şekilde işliyor. ntvmsnbc.com'da bulunan yeşil olarak siteye konmuş bilgisayarlı ülkemizin geleceğine sahip çıkalım logosuna tıkladığımızda sizin adınıza projeye destek olan bir gönüllü firma okullarımızdan bilirine bilgisayar bağışlıyor. Hangi firma tarafından hangi okula bilgisayar bağışlandığını anında görebiliyorsunuz. Bu şekilde bir hafta içinde yaklaşık 2 milyon civarında bilgisayar bağışlandı bile. Kampanyanın sonunda birçok bilgisayarsız okulumuz bilgisayara kavuşmuş olacak. Bu ve buna benzer kampanyaların sürdürülmesi e-Türkiye konusunda ülkemizin hedeflerine ulaşması açısından büyük önem taşımaktadır.

Avrupa Birliği üyesi ülkelerdeki e-Devlet uygulamaları, e-Avrupa 2002 ve e-Avrupa 2005 Eylem Planlarının en önemli bölümlerinden birini oluşturmaktadır. AB'nin 2010 yılından itibaren dünyadaki en rekabetçi ve dinamik bilgi ekonomisi haline

getirilmesi hedefi doğrultusunda, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak, kamu hizmetlerinin vatandaşlara ve işletmelere daha rahat erişilebilir bir ortamda, şeffaf, etkin, verimli ve ucuz bir şekilde sunulabilmesi için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır.

Bu çalışmaların bir boyutu, Birlik üyesi devletlerin üzerinde anlaştıkları 20 kamu hizmetinin elektronik ortama taşınması amacına yöneliktir. Söz konusu hizmetlerin elektronik olarak sunulabilmesi konusunda her yıl dikkate değer gelişmeler görülmektedir. Elektronik ortama aktarılan hizmetlere sadece kişisel bilgisayarlardan değil, interaktif dijital televizyonlardan, kablo ağlarından ve üçüncü kuşak cep telefonlarından da erişilebilmesini sağlayacak güvenli bir geniş bant altyapısının 2005'ten itibaren tüm Birlik içinde kullanılabilmesi için gereken işlemler yapılmaktadır.

Bilgi teknolojilerinin belge yönetimi ile arşiv işlem ve hizmetlerinde yaratacağı değişim çok açık ve kaçınılmaz bir gerçektir. Kurumsal ağlar ve kurumlar arası ilişkiler, kurumların belge yönetim ve arşiv sistemlerini e-yapıya taşımaktadır. Bu e-yapı ise ulusal ve küresel boyuta doğru hızla ilerlemektedir¹². Bu ilerlemenin en önemli sonuçlarından biri de PULMAN Projesidir. PULMAN (İleri Ağları hareketlendiren Halk Kütüphaneleri) Projesi, e-Avrupa sürecini gerçekleştirmede halk kütüphaneleri, müzeler ve arşivlerin potansiyel rollerini güçlendirmek için AB'nin üye ve aday üye ülkeleri arasında oluşturulmuş bir işbirliği projesidir. Proje, 2001 Mayıs ayında başlamış olup, Avrupa Komisyonu'nun çerçeve programları içinde

¹¹ <http://www.hurriyetim.com.tr/haber/0,,sid~342@tarikh~2003-03-18-m@nvid~222301,00.asp>

¹² "e-Arşivlere Giden Yolda Belge Yönetim Birimleri" e-Türkiye Sürecinde Kütüphaneler: 38. Kütüphane Haftası bildiriler, 25-31 Mart 2002 : Ankara. Yay. Hazl. Ali Can [ve başkaları]. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği, 2002. İçinde, 126-141.

yer almıştır¹³. Portekiz'in Oerias kentinde 13-14 Mart 2003 tarihleri arasında yapılan PULMAN Politikası Konferansında 36 Avrupa ülkesinden gelen bakanlar, yüksek düzeyli politikacılar tarafından e-Avrupa'ya yönelik çalışmaların yoğunlaştırılması, Pulman Ağının kapsadığı Halk kütüphanelerinin 150 milyondan fazla kayıtlı üyesini içeren mevcut kullanıcı tabanından yararlanılarak, destek olunması kararı çıkmıştır. Özellikle kitaba dayalı hizmetleri sayısal olanaklarla birleştirerek, İnternete dayalı deneyim ve kaynakları bir araya getirerek, kütüphanecilerin eğitim rolünün güçlendirilmesiyle E-Avrupa'nın hedeflerine daha çabuk ulaşacağı vurgulanmıştır.

e-Avrupa girişimi, bilgi toplumunun katılımcılık ilkesine dayanmaktadır. e-Katılımın sürekli genişletilmesi ve böylece tüm Avrupa vatandaşlarının e-Avrupa girişiminin hayata geçirilmesinde pay sahibi olmaları şarttır. Bir başka ifadeyle, e-Devlet uygulamalarını da içeren e-Avrupa projesinin temel amacı, Avrupa vatandaşlarının yaşamlarını kolaylaştırmaktır ve projenin başarısı, Avrupa vatandaşlarının onun getireceği nimetlerden yararlanmak için gösterecekleri gayretle yakından ilişkilidir.¹⁴

Ülkemizde İnternet üzerinden alım satım yapan şirketlerin yüzdesi, Çevrimiçi kullanılabilen temel kamu hizmetleri, Çevrimiçi gerçekleştirilebilen kamu alımlarının, İnternet erişimine sahip sağlık uzmanının, Sağlık uzmanlarınca farklı kategorilerde web içeriği kullanımının, Ulusal düzeyde en çok ziyaret edilen ilk 50 sitede AB web sayfalarının, İş gücünün (en azından) temel BT (Bilgi Teknolojisi) eğitimi görmüş olan insanların yüzdesi son birkaç yılda gözle görülür artışlar göstermiştir.

¹³ Yılmaz, B., Bayır, D., 'PULMAN-XT Projesi ve Türk Kütüphaneciliğine Etkileri', Türk Kütüphaneciliği Dergisi, Mart 2004, pp 79

¹⁴ Avrupa Birliği'nde E-Devlet, Doç. Dr. Esra Çayhan, Akdeniz Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi'nde düzenlenen "II.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildirisi

Türkiye'deki internet kafe sayısı Emniyet Genel Müdürlüğü'nden alınan resmi bilgiye göre (Nisan 2003) 6.235 olarak verilmiştir. Buna göre 1000 kişiye düşen kamu internet noktası sayısı $(6.235 \times 1000) / 67.803.927 = 0,092$ olarak belirlenmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda, Ocak 2003 tarihi itibarıyla 12.208.399 öğrenci ve 150.350 bilgisayar, 9.232 laboratuvar ve her laboratuvarında ortalama 15 bilgisayar bulunmaktadır. Ülkemizde 100 öğrenciye düşen bilgisayar sayısı 1,23'dür. AB ülkelerinde ilköğrenimdeki 100 öğrenciye düşen bilgisayar sayısı 11,1'dir.

Dünya Bankası 2004–2006 yılları arasında Türkiye için sağlayacağı "Ülke Yardım Stratejisi" (Country Assistance Strategy) kapsamında e-Dönüşüm Türkiye projesi ve teknoloji geliştirme için 50'şer milyon dolar ayırdı. Bu gelişmeyle birlikte de gerek projenin ilerlemesinde gerekse ülkemizdeki internet kullanıcı sayısında çok önemli gelişmeler oldu.

Dönüşüm Türkiye kısmını DPT, teknoloji geliştirme kısmını TÜBİTAK yürütecek. Dünya Bankası iki konuya önem veriyor. Birincisi eylem planında ortaya koyduğumuz e-egitim, e-sağlık gibi fiziki hedeflere ulaşma, e-kurumların e-devletle bütünleştirilmesi ve geri kalmış kurumlara destek gibi işler, diğeri ise e-kültür ve teknoloji alanında insan kaynağı yetiştirme konusu.

Tüm bu anlatılanlara ilaveten eklenmesi gereken bir diğer önemli nokta da E-Avrupa + girişiminin adaylık müzakereleriyle hiçbir şekilde ilgisinin olmamasıdır. En temel olarak bunun birkaç tane sebebi var. Bir tanesi, bu aday ülkelerin kendilerine hazırladığı bir eylem planı; yani aday ülkeler, kendileri böyle bir şey yapmak istiyorlar. Avrupa Birliği tarafından bize diletildi, "Bunu yapmanız gerekiyor" denilen herhangi bir eylem yok, ülkemiz bunun dışında kalmayı tercih edebilirdi.

Ancak Avrupa Birliği'ne adaylık konusundaki ısrarımız ve talebimiz göz önüne alındığında, Türkiye'nin Avrupa Birliğine diğer aday 12 ülkenin içinde bulunduğu bir girişimin dışında kalması söz konusu olamazdı. Bu yüzden de adaylık sürecine destek olabilecek, ekonomik ve siyasi kriterlerinin de, toplumsal uyum için de önemli olacak bir bilgi toplumu hedefine gitme yönündeki bu girişimde Türkiye kendi inisiyatifiyle yer aldı.

Türkiye açısından konuyu AB'ye üye olup olmama açısından ele almasak bile bilgi toplumuna ulaşma hedefi ve vatandaşlarının bu çağa ayak uydurma zorunluluğundan dolayı bir an önce bilgi ve iletişim teknolojileri konusunda harekete geçilmelidir. Ele aldığımız Rapor içerisindeki özellikle geniş bant (ADSL, kablo TV ve kablo net) kullanımının yaygınlaştırılması için harcanan çabalar dikkat çekicidir. Oysa, ülkemizde uzun zamandır özellikle büyük şehirlerde kablo TV altyapısı bulunmasına karşın "kablo net" kullanımı sınırlı kalmıştır. Bundaki en büyük etkenin yakın zamana kadar telekomünikasyon alanında tekel durumundaki Türk Telekom'un daha fazla kar elde etmek için telefon hatları yoluyla İnternet erişimine (dial-up) ağırlık vermek istemesi olmuştur. Bu tespit Rekabet Kurulu 2. Dairesi'nin Türk Telekom'un satışı ile ilgili verdiği 04.08.2004 tarihli görüşünde de ifadesini bulmuştur¹⁵.

6. SONUÇLAR

3 Ekim 2005'te Avrupa Birliği ile tam üyelik için müzakerelere başlamış olan ülkemizde her alanda olduğu gibi Bilişim alanında da uyum sürecinde bir çok düzenleme yapılması zorunlu hale gelmiştir. Çünkü sektörün en önemli sorunlarından biri, hukuk sisteminin sektörü geriden takip etmesi yani önce fiili durumun ortaya çıkıp sonuçlarına göre düzenleme yapılmasıdır. Bu da hukuk sisteminin güncel teknolojik

gelişmeler karşısında geri kalmasına ve esnek olamamasına neden olmaktadır¹⁶.

Ülkemizin İnternet kullanımında diğer ülkelerin gerisinde kalmasındaki en büyük neden, esas olarak telekomünikasyon ücretlerinin yüksekliği ve iletişim ağlarının işletilmesindeki sınırlamalardır; bunların nedeni de esas olarak Telekom pazarındaki tekeldir. Telekom pazarı 1985'de liberalleştirilmiştir; yabancı firmaların bu pazara girmesi de yenilerde kolaylaştırılmıştır. Bununla birlikte, hala varolan sınırlamalar ve karmaşık bürokratik mevzuat Telekom kuruluşlarının adil ve etkin rekabetinin önündeki büyük engellerdir. Çağdışı kalmış pek çok mevzuat İnternet'in topluma yaygınlaştırılmasını engellemektedir. Özetlersek; kurumsal / mevzuatsal problemler İnternet'in yaygınlaştırılmasındaki en büyük engeldir.

Ayrıca, ağın yaygın kullanılabilmesi, yani talep yaratılabilmesi için, bireysel, toplumsal ve ekonomik yarar ve katma değer sağlayan içeriklerin tamamının Türkçe olarak geliştirilmiş olması gerekir. Örneğin, İngiltere'de kişi başına İnternet kullanımı Fransa'dakinin iki katının üstündedir. Bunun önemli bir nedeni, ağ üzerinde erişilebilen İngilizce içerikli bilginin çok daha fazla olmasıdır¹⁷.

Bu araştırmanın sonucu da gösteriyor ki öncelikli olarak, Türkiye nüfusu baz alınarak kullanıcısının niceliksel ve niteliksel özellikleri ile bilgi ihtiyacı ve bilgi sistemlerine ilişkin eğilimleri belirlenmeli; bilginin yayımında, yapılacak böyle bir araştırmanın sonuçları göz önünde bulundurulmalıdır.

Günümüzde bilgi kullanıcısının bilgiye erişimi, okur-yazarlık, bilgisayar okur-yazarlığı ve enformasyon okur-

¹⁶

<http://www2.cemr.wvu.edu/~wwwpwi/PTAAMorgantown/feridun-archive.htm>

¹⁷ COŞKUNOĞLU, Osman; ODTÜ Endüstri Mühendisliği Bölümü, "Bilgi Çağı", TİSK Dergisi Temmuz 2000

¹⁵ APAN Ahmet, Mülkiye Başmüfettişi, AVRUPA BİRLİĞİ VE BİLGİ TOPLUMU (E-AVRUPA 2005) Çevirisi, 2005

yazarlığından geçmektedir. Türkiye’de ilk ve orta dereceli oklarda bilgisayar eğitimi programının Dünya Bankası destekli olarak 1984’te başlamış olması sevindiricidir. Bunun dışında çeşitli üniversiteler ve özel sektör tarafından bilgisayar ve internet kullanımı kimi kurslar açılmaktadır. Fakat şimdilik bunlar nüfusun büyük kesimini bilgisayar okuryazarı yapmak için yeterli değildir. Enformasyon okur-yazarlığı içinse örgün orta öğretimdeki ‘kütüphane’ vb. konulu derslerin seçmeli olmaları ve okul kütüphanelerinin gelişmemişliği nedeni ile yeterli değildir. Hem bilgisayar hem de enformasyon okur-yazarlığının geliştirilmesi daha örgütlü ve sistematik bir biçimde yapılmalıdır¹⁸.

Kurumlar bilgisayar teknolojilerine sahip olsalar bile işin teknoloji zorluklarının aşılması gerekiyor. Kurumların arasındaki bilgi ve belge trafiğinde her iki tarafın da birbirlerine uyumlu şekilde bilgi ve belge aktarabilmesi önem taşımaktadır¹⁹. İşte bu yüzden, insan kaynağına yatırım yapılmalı ve özellikle yeni nesle yönelik olarak yazılım, donanım ve Networks alanlarında çalışacak uzman personel yetiştirilmesi gerekmektedir. Bir kurum ya da kuruluşun belge sistemi o kurumun yapısını yansıtan en önemli göstergedir. Ancak yeniden yapılanma çalışmalarında kurumların belge işlemlerine yalnızca kırtasiyecilik boyutundan bakılmıştır. Oysaki kurumlardaki belge işlemleri, kırtasiyecilik yaklaşımının çok ötesinde **kurumsal bilgi kaynaklarının yönetimi** işidir²⁰. Varolan bu yanlış yapılanmanın da önüne geçilmeli bu konuda

yetmiş uzman personeller görevlendirilmeli ve daha titiz çalışmalar yapılmalıdır. e-devlet konusuna yapılan yatırım, e-belge yönetimi ve e-arşiv olmadan sadece klasik otomasyon projesinin e-devlet adıyla anılmasından ibaret kalır. e-belge kurumların kendi içinde başlayan bir süreç olarak e-devletin temelini oluşturmaktadır. e-belge kavramı e-arşivden önce, e-arşiv de e-devletten önce ortaya çıkan bir olgudur²¹.

Bilgi ağları üzerinde kullanıma sunacağınız bir bilginiz yoksa bu teknolojileri her şeyiyle kullananlar karşısında sadece bilgi kölesi olmaya mahkûm kalırsınız. Bilgiyi insanın kölesi yapabilmenin yolu, bilgi ağlarında dolaştırabileceğiniz bilgi miktarıyla orantılı olacaktır²².

İster e-devlet, ister e-Sağlık ister e-Öğrenme isterse e-İş olsun tüm bu elektronik ortamların gerçekleşebilmesi için Türkiye’nin her yerine hızlı ve ucuz İnternet alt yapısının götürülmesi ve İnternet kullanımının özendirilmesi gerekmektedir. Kadınların yaşlıların, fakirlerin, özürü ve engelli vatandaşların bilgi ekonomisinin sunduğu fırsatlardan yararlanabilmesi için devletin, bu grupların eğitimine yönelik özel programlar düzenlenmesi ve desteğini arttırması gerekmektedir. E-Türkiye projesinin hedeflerine ulaşabilmesi ancak hemen her vatandaşın bu web sayfalarını aktif olarak kullanmasıyla mümkündür.

KAYNAKLAR

- 1- <http://www.internethaftasi.org.tr/hafta01/acilis/tubitak.html> (02.01.2006)
- 2- <http://vizyon.cpm.com.tr/sayi49/eturkiyemasali.htm> (02.01.2006)
- 3- “eEurope 2002: An Information Society For All”, Action Plan prepared by the Council and the European Commission for the Feira European Council, 19-20 June

¹⁸ ‘VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Bilişim Teknolojileri ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu (81) Bilgi Hizmetleri ve İçerik Alt Komisyonu Raporu’ Türk kütüphaneciliği 15, 2 (2001), pp 161

¹⁹ "e-Arşivlere Giden Yolda Belge Yönetim Birimleri" e-Türkiye Sürecinde Kütüphaneler: 38. Kütüphane Haftası bildiriler, 25-31 Mart 2002 : Ankara. Yay. Hazl. Ali Can [ve başkaları]. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği, 2002. İçinde, 126-141.

²⁰ A.g.e.

²¹ Y.a.g.e

²² ‘Teknolojik Gelişmelerin Belge Yönetimine Etkisi ve Arşivler’ Türk Kütüphaneciliği 13, 1 (1999), pp 50-51

- 2000,http://www.europa.eu.int/information_society/europe/action_plan/pdf/actionplan_en.pdf
- 4- ÇAYHAN, E, 'Avrupa Birliği'nde e-Devlet', II.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Derbent:17-18 Mayıs 2003
  - 5- <http://www.inovasyon.org> (04.01.2006)
  - 6- <http://www.bilten.metu.edu.tr/eEurope+/G/enel%20Bilgi.htm> (03.01.2006)
  - 7- http://www.eticaret.gov.tr/etr_eavr/calismalar.htm (04.01.2006)
  - 8- APAN,A., 'AVRUPA BİRLİĞİ VE BİLGİ TOPLUMU', (E-AVRUPA 2005) çevirisinden, 2005
  - 9- <http://www.telepati.com/izbirakanlar/telekome-turkiyerapor84.htm> (05.01.2006)
  - 10- <http://www.hurriyetim.com.tr/haber/0,,sid~342@tarikh~2003-03-18 m@nvid~222301,00.asp> (08.01.2006)
  - 11- Çayhan, E., Avrupa Birliği'nde E-Devlet, Akdeniz Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi'nde düzenlenen"II.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildirisi
  - 12- COŞKUNOĞLU, O., 'Bilgi Çağı' ,TISK Dergisi Temmuz 2000
  - 13- Yılmaz, B., Bayır, D., 'PULMAN-XT Projesi ve Türk Kütüphaneciliğine Etkileri', Türk Kütüphaneciliği Dergisi, Mart 2004, pp 79
  - 14- "e-Arşivlere Giden Yolda Belge Yönetim Birimleri" e-Türkiye Sürecinde Kütüphaneler: 38. Kütüphane Haftası bildiriler, 25-31 Mart 2002 : Ankara. Yay. Hazl. Ali Can [ve başkaları]. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği, 2002. İçinde, 126-141.